

TOOMAS LEITO

TAGASIVAATED

Toimetanud Ester Šank
Kujundanud Inga Joala
Fotod: Scanpix, Eesti Filmiarhiiv, erakogud

ISBN 978-9949-85-812-5

© Toomas Leito pärijad ja Tänapäev, 2020

Trükitud OÜ Greif trükikojas

SISUKORD

Eessõna	7
I OSA	
Noorusaja käänakud	9
Inturistis	12
Saksamaal	22
Väliturismi valitsuses	36
Jama Trotskiga ja Välispanoraam	39
Kirjastajakarjäär Eesti Raamatus	44
II OSA	
Suhted Valge majaga	51
Moskvas	52
Rahva Hääles	61
Parteiametnikuna Valges majas	67
Jälle Moskvas, nüüd partei tsitadellis	77
Tagasi Valgesse majja, nüüd ülemusena	99
III OSA	
Rahva Hääle tõus, langus ja häving	159
Stagnatsioon	159
Murrang	172
Kolleegide meenutusi	179
Kaks eripärast komanderingut	185
Kohtumine Ronald Reagani ja ... Mari-Ann Rikkeniga	192
Augustiputš. Pabrikriis	197
Rahva Hääle erastamisafäär	208
Rahva Hääle hävitamise tagamaad ja skandaali kulg	212
Kill Bill ehk Leito trellide taha!	222
IV OSA	
Uued algused	229
Eesti Sõnumite tõus	231
Ootamatu rahasadu	238
Üle parda	242
Sõnumilehe keeruline algus	247
Postimehe rünnaku all	252
Tabloidistumine	257
Iseendale tööandja	262

Foto Vambola Salupuu

E E S S Õ N A

Viimastel aastatel on mälestusteraamatuid ilmunud rohkesti. Minu katse lisada neile veel üks pole vahest mõttekas. Aga proovida tasub. Ehk on minu käänulises eluloos ka midagi kõitvat. Võtsin selle riskantse sammu ette paljude tuttavate surveel. Enim on küsitud minu tähelepanekuid EKP Keskkomiteest, kus töötasin erinevatel ametipostidel viis aastat, ja Rahva Häälest, mille toimetaja (peatoimetaja) olin seitse aastat. Oma heietusi alustan varasemast perioodist, kui ma pärast ülikooli lõpetamist läksin tööle Inturisti.

Minu üllitis pole kirjutatud päris tavaliste kaanonite järgi. Need on mälestustekillud, lükitud ajateljele, nagu mu elu on kulgenud, üritamata anda mastaapsemat sündmuste raamistikku. Esitan asju nii, nagu mina neid nägin ja näen. Lisatud oma mõtteid maailma asjade kohta. Kohati antud ka taustainfot, sest noorem põlvkond ei orienteeru ülearu hästi nõukogude elu ja olu eripäras.

Päevikut ei ole ma kunagi pidanud. Selle kirjutise jaoks ei istunud ma raamatukogus ega uurinud algallikaid arhiivis. Aluseks on minu mälu ja mõned teatmeteosed. Seepärast palun ette vabandust faktivigade pärast, mida siin kindlasti leidub.

Kui ma mõnele tuttavale rääkisin kavatsusest oma mälestused kirja panna, siis küsiti kõigepealt, kui ausalt ma räägin. Raske öelda. Aususel avalikus tekstis on oma gradatsioonid. Intiimsest ja endalegi segastest seikadest ma juttu ei tee. Kuid ühte asja olen endale lubanud – teadlikult ei valeta.

Kaja Leito, Ivo Leito, Toomas Leito (Tallinn, 1972)

I O S A

NOORUSAJA KÄÄNAKUD

Lõpetasin Tartu Ülikooli 1969. aastal eesti filoloogia erialal. Mind suunati tööle Tallinnasse Inturisti giid-tõlgiks. Täpsemalt: ma ise hankisin endale selle suunamise, sest olin seal suviti giidina töötanud ja koolitusraha teeninud. Kodust ma toetust ei saanud ja elasin stipist ja haltuurast. Talvel lugesin Tartus ühing Teaduse lähetusel loenguid rahvusvahelisest olukorrast. Selle eest ühing maksis, mitte palju, aga maksis. Minu jaoks oli see oluline raha.

Ma olin küll filoloog, kuid huvi välispoliitika vastu oli üle keskmise. Olin mitu aastat isegi Rahvusvaheliste Suhete Ringi (RSR) president. Ring koondas välispoliitika huvilisi üle ülikooli. Parematel aegadel oli seal liikmeid üle poolesaja. Avalikud koosolekud toimusid tavaliselt kord kuus ülikooli kohvikus. Mõned teemad pakkusid sedavõrd huvi, et esinemised toimusid ülikooli ühes suurimas, keemiahoone ringauditooriumis (nn keemia ringis), ja saal oli rahvast täis. Ja seda väikese kuulutuse peale peahoones! Edukaimad olid üritused Hiina kultuurirevolutsioonist ja UFO-dest, kus peaesineja oli külalisena Tunne Kelam.

*TRÜ rahvusvaheliste suhete ringi 10. aastapäeva tähistamine
1973 ülikooli kohvikus. Pildil RSR-i endised ja praegused
presidendid (vasakult) Rein Ruutsoo, Raul Mälk, Rein Toomla,
Toomas Leito, Jaak Kaarma, Toomas Alatalu ja Mati Uesson.
Foto: Eesti Filmiarhiiv*

Loenguteks infot hankida oli keeruline. Peamiseks abimaterjaliks oli nn sinine atlas. See oli ametialaseks kasutamiseks mõeldud välisajakirjanduse tõlkebületään, mida tõlgiti ja koostati Moskvast ning saadeti üle liidu vastavatesse asutustesse. Mõistagi oli see vene keeles. Ka ühingu Teadus Tartu osakond sai bületääni. Mul kui aktiivsel lektoril oli õigus seda kohapeal lugeda.

Loenguid tuli lugeda kõikjal, kuhu ühing saatis, alates koolidest ja lõpetades tehastega. Minu suur konkurent oli Toomas Alatalu, kuid tema jõudis minust rohkem esineda. Arvan, et minu loengute tase oli üpris kehv, kuid tollase aja kohta käis küll, sest mulle tuli isegi personaalseid kutseid.

Pärast kolmandat kursust käisin suvekuudel Inturistis raha teenimas. Kuidas ma sinna sattusin? Väga lihtsalt. Inturist korraldas grupile eesti filoloogidele kursuse, et saada suveks tööle soome keelt oskavaid giide. Tallinna–Helsingi laevaliin oli avatud ja soomlased tulid hordide viisi Vene võimu all ägavat Eestit uudistama. Üleliidulise aktsiaseltsi Inturist Tallinna osakond pidi tagama soomekeelsed ekskursioonid ja muu teeninduse. Korralikult soome keelt valdavaid inimesi nappis, nii pidi neid kuskilt juurde hankima.

Teatavasti oli eesti filoloogidel kohustuslik kaheaastane soome keele kursus, mida meile luges legendaarne Paula Palmeos. Saime kõvasti vatti. Lugesime soome klassikuid ja tuupisime grammatikat. Lugesin näiteks soome keeles läbi Mika Waltari mammutromaani „Sinuhe“. Hiljem sain tunda, et kõnekeele oskus jäi nõrgaks ja ega ma tegelikult ikka osanudki korralikult soome keelt rääkida. Ise tuli giidina töötades kõvasti juurde õppida.

Panin end sellele Inturisti kursusele kirja. Sooritasin edukalt katsed ja kutsuti suveks tööle. Ja läksingi. Kooli lõppedes saatis Inturisti juht ametliku kirja, et mind sinna tööle suunataks.